

JAME IN DRUGI KRAŠKI POJAVI V OKOLICI ŠKOFJE LOKE

V seznamu Društva za raziskovanje jam Slovenije sta prvi dve jami, ki so ju jamarji raziskali, nad Bohinjskim jezerom, številko 3 ima Kevderec na Lubniku, naslednje so pa jame za škofjeloškim gradom. Te so že takoj v začetku obstoja jamarskega društva vzbudile njegovo pozornost. Kaj pa je v njih takega, da so bile vredne obiska in s tem v zvezi nemalega truda in napora? V njih ni obilice bleščečih kapnikov in drugih čudovitih tvorb, ki v Postojnski jami pritegujejo občudovanje obiskovalca, da mu zastaja dih, niti ni v njih mogočnih podzemeljskih rek in vodotokov, ki bi vabili drzne raziskovalce v svoje brezdanje deviške prostore. Te jame so na več krajih blatne in tako ozke, da se je treba plaziti po vseh štirih po spolzki in lepljivi ilovici.

Na prvi ekskurziji slovenskega jamarskega društva v škofjeloške jame so bili navzoči predvsem zoologi, ki so proučevali in nabirali svojevrstne jamske živali. Živalstvo, ki danes stalno živi v jamah, je bilo v geološki preteklosti razširjeno tudi po površju zemlje. Iz različnih vzrokov (sprememba podnebja, razširjenje sovražnikov itd.) je bilo živalim na površju onemogočeno življenje in so se umaknile ali izumrle. Ohranile so se le še tiste, ki so se zatele v jame, kajti tam sta temperatura in vlaga precej stalni in se le malo spreminjata. Danes živijo stalno v jamah le človeška ribica, sorodnik močerada, razni polžki, hroščki, pajki, suhe južine, stonoge in njihovi zajedalci. Vsem tem so oči v večni temi neuporabne in so jim zato okrnele, izredno dobro pa imajo razvit tip in voh. Hranijo se največ z različnim drobirjem, ki ga voda prinaša s površja, ali pa lovijo svoje soprebivalce v jami. One živali, ki se le včasih zatekajo v jamo, pa imajo še oči. Taki so razni netopirji, večče, kobilice, komarji in podobno. Teh ne štejemo med prave jamske živali, ker si le čez dan ali čez zimo iščejo zavetja v jami. V jamah okoli Škofje Loke živi precej vrst slepih jamskih hroščev, ki jih po drugih jamah na krasu ni in so torej redka posebnost ožje škofjeloške okolice. Nanje so postali pozorni zoologi že v prejšnjem stoletju. Vneti raziskovalci in nabiralci hroščev so bili: L. Miller, J. Stussiner, M. Hafner iz Novega mesta, dr. J. Staudacher, ki je napravil zemljevid jam s 128 jamami, dr. E. Kniersch iz Prage in dr. J. Springer. Entomolog (proučevalec žuželk) A. Gspan je vsak teden obiskoval brezno na Migutovem svetu, da je ugotavljal spremembe v številu hroščev in razmere v jami. Tudi E. Pretner, sedanji najboljši poznavalec hroščev, ki živijo pod površjem zemlje, dobro pozna jame v okolici Škofje Loke in njihov živi svet. Nekaterе vrste jamskih hroščev prebivajo danes le še v Kevdercu na Lubniku in nekaterih sosednjih jamah. *Anophthalmus hirtus ljubnicensis* (I. Müller), *Anophthalmus Schmidti ljubnicensis* (I. Müller), *Aphaobius Milleri ljubni-*

censis (I. Müller) že s svojim imenom kažejo, da so doma na Lubniku in jih drugod ni. Torej ni čudno, da so škofjeloške jame obiskovali najprej zbiralci jamskih hroščev. Vendar pa ti obiskovalci niso bili enostransko usmerjeni, ko je začelo z delom jamarsko društvo, ki je težilo po vsestranski raziskavi in proučitvi jam. Tako so Marijino brezno izmerili in narisali njegov načrt že l. 1929, Kevderc 1936, druge jame pa tik pred zadnjo vojno. Iz tega časa je v katastru jam mnogo različnih meritev, predvsem meteoroloških. Vendar je še vedno ostal glavni poudarek na zoološki obravnavi jam, saj so imeli geologi, morfologi in hidrologi čez glavo posla s perečimi problemi notranjskega krasa in se zato niso utegnili podrobneje baviti z manjšimi, čeprav teoretično morda bolj zanimivimi in pomembnimi jamami drugod.

Po vojni pa se je usmerilo delo jamarjev na alpski kras, tako na visokogorskih planotah, kakor tudi v alpskem predgorju. Pri tem raziskovanju je prišla v poštev tudi okolica Škofje Loke. Že v prvi povojni številki Proteusa opisuje D. Kuščer svoja geološka opažanja v Kevdercu na Lubniku in nakazuje zanimive probleme za nadaljnje podrobnejše raziskovalno delo. V zadnjih letih pa je nekatere jamarje pritegnila morfološka pestrost in svojskost nekaterih delov Marijinega brezna. V tej jami nas čaka pač še mnogo dela in proučevanja. Potrebno bo fotografirati zanimive detajle sten, ugotoviti kemično sestavo in mineraloško proučiti prevleke na skalah, pojasniti hidrološke zveze med posameznimi jamami in izviri itd. Kakšne pa bodo koristi od teh raziskovanj? Na krasu prinašajo danes najbolj očito in neposredno korist hidrološke raziskave, tako energetskega izkoriščanja večjih voda, kakor tudi za morebitno zajemanje kraških izvirov zaradi pitne vode. Često se je dogajalo, da so nenadno izbruhnile epidemije tifusa, pa se ni vedelo, odkod in zakaj. Šele po točnejši raziskavi jam nad izvirov so ugotovili, da so te jame polne smeti, mrhovine in odpadkov, voda iz jam pa se je pod zemljo odtekala v nižje ležeče izvire, ki so bili navidez čisti, vsebovali pa so bolezenske kali. Taki dogodki niso omejeni le na Notranjsko in Dolenjsko, kjer so kraški pojavi izredno obsežni, ampak tudi na druge kraje, kjer kraški pojavi niso tako očiti. V ožji škofjeloški okolici bi v tem oziru prišli v poštev Bohkovo brezno v bližini Zabrajde med Karlovcem in Podpulferico in vse jame v okolici Papirnice. Tudi kemična in geološka preiskava ilovnate plasti v Gipsovi jami bi morda dala kake uporabljive ugotovitve. V vojnem času so neštete jame nudile zatočišče in skrivališče partizanom in ogroženemu ljudstvu. Mnoge bi se pa dale v take namene izkoristiti, pa niso bile poznane ali pa je nekaj metrov brezna zapiralo nadaljnji dostop v varno zavetje in do pitne vode ali pa so se ljudje zaradi raznih predsodkov izogibali jam. Strateškega pomena jam se zavedamo vsi. V Italiji n. pr. oblast prav zaradi strateških ozirov izdatno podpira delo jamarjev. Ostala raziskovanja pa ne bi prinesla neposredno uporabnih rezultatov. Vendar pa uporabljamo danes na krasu v hidroenergetske namene stare raziskave, ki so bile ob svojem času »brezplodne« in zgolj teoretične, kakor so bili zgolj teoretični n. pr. tudi poizkusi T. Edisona, pa si vendar današnjega življenja ne moremo predstavljati brez njegove električne žarnice. Svojih domačih krajev ne smemo gledati samo z vidika koristnosti, ampak jih moramo raziskovati in spoznavati tudi zato, da jih bomo znali prav ceniti in ljubiti.

Sl 1. Slap iz sige pri prehodu iz razpoke v jamo v Kevdercu Foto Fr. Bar

Najbolj znana jama pri Škofji Loki je gotovo *Kevderc* na Lubniku, saj vanjo vodijo planinske markacije in jo ogleda mnogo izletnikov, ki so namenjeni na vrh Lubnika. Že ob poti do jame nam številne skale, razpoke in vrtače v gozdu povedo, da smo na kraškem svetu, kjer voda razjeda topljivi školjkoviti apnenec, ki se je vsedal na dnu morja v davni zgodnjetriadni dobi. Ves Lubnik do Sore v Soteski ima isti značaj in je na njem še več jam, ki pa še niso raziskane. Vhod v Kevderc leži pod pečino na jugozahodnem pobočju Lubnika v višini 800 m (glej sliko v Loških razgledih I, str. 51!). Vsa jama se vleče v smeri proti severovzhodu in se konča v težko dostopnih razpokah 164 m daleč od vhoda. V začetku so tla precej strmo nagnjena v notranjost jame in so pokrita z gruščem, kmalu pa se jamski prostor razširi v malo dvoranico, kjer so na levi strani sledovi podora. Tod so se skale odkrušile od stropa in sten in s tem zaprle pot v malo stransko jamo, katere vhod leži le nekaj metrov severozahodno od Kevderca. Ta manjša jama je dolga le 20 m. Kevderc se od podorne dvoranice nadaljuje navzdol čez navpični prag, visok 3 m, v ozko, a globoko razpoko, v kateri stoji na dnu tudi do pol metra globoka voda. Ta voda ni potok, ampak se po kapljicah zbira s stropa in sten in stoji. V lužah stoječe, a čiste vode so precej pogosti slepi jamski rački postranice — *Niphargusi*. Preko vode pridemo po bruncih, ki so položeni v vodo in tvorijo nekakšen most. Na drugi strani razpoke se nam odpre večji jamski prostor (glej sl. 1!). Tla so pokrita s skalami, ki so se odkrušile s stropa in so neredko že na debelo prekrite z apneno sigo. Siga se neprestano izloča iz vode, ki kaplja s stropa ali pa polzi po jamskih stenah. Tako se tvorijo tudi kapniki, ki pa ne predstavljajo največje znamenitosti Kevderca. Velike podorne skale, ki dosežejo prav znatne dimenzije, nam pričajo, da so se v geološki preteklosti odkrušile s stropa in je jama s tem izgubila svoj prvotni značaj vodnega rova. Večji potok ali celo reka je namreč topila in odnašala apnenec in s tem večala razpoke, nastale pri gibanju zemeljske skorje. Tako se je oblikovala prvotna jama. Sčasoma pa so bili jamski prostori tako obsežni, da so se začele večje skale krušiti s stropa in padati v vodo. Ker se je s tem jama mestoma delno zamašila, je pritekajoča voda odlagala prod, ki ga je prinesla s seboj s površja. Iz tega proda lahko sklepamo, od kod je voda pritekla. (Prim.: D. Kuščer, Lubniška jama — nekdanji požiralnik, *Proteus* 1945, I. VIII, str. 59!). Ta prod namreč ni iz triadnega školjkovitega apnenca kakor jamske stene in strop, ampak je iz permskega

peščenjaka, rdečkastega kamna, ki ga najdemo onstran grape v okolici Breznice. Torej je moral nekdanji potok teči v jamo že takrat, ko te grape še ni bilo. Grapa pod jamskim vhomom pa se je zajedla nekako v sredi pliocena, ko se je vse gorovje dvigalo. Takrat je lubniški Kevdere ostal brez tekoče vode — kot suha jama, — v kateri je od tedaj le še kapljajoča voda odlagala sigo.

Kapljajoča voda, kakor tudi vsa deževnica, ki se izgubi v razpokah po Lubniku, ne priteče na dan v obliki majhnih studencev, kot je to navadno na drugih nekraških kameninah, in ne tvori potočkov, ki bi po površju odtekali v dolino. Zbira se po razpokah v ostrčju gore in se preceja pod površjem po številnih razpokah globoko v dolino, kjer šele pride na dan v obliki večjih izvirov, ki imajo že takoj v začetku mnogo vode. Take izvire najdemo v Soteski, kamor je odtok tudi najverjetnejši, saj v to smer pada Kevdere in so tudi skladi apnenca večinoma nagnjeni proti Soteski. Največji tak izvir v Soteski je *Balantov studenec*. Že njegova okolica kaže, da je to pravzaprav kraška jama, ki pa je do stropa zalita z vodo. V domnevi, da bodo prišli v kako turistično pomembno jamo in pa da vidijo, koliko vode priteka, so člani Muzejskega društva v Škofji Loki pred leti z gasilsko črpalko izčrpali velike množine vode, da je njena gladina upadla. Kmalu so se lahko splazili noter, kjer se je prostor nekoliko zvečal, a še vedno je rov držal navzdol in je voda zapirala nadaljnjo pot. Po dvanajstih urah črpanja je gladina vode padla za kakih 10 m, kar pa je bilo za črpalko že preveč, zato so morali prenehati s črpanjem. Rov je držal še nekoliko navzdol v globok tolmun, v katerega je z nasprotni strani segal ilovnat vršaj. Jama je tam obrnjena navzgor, kakor je bilo videti. Voda se je šele po 13 urah dvignila do prvotnega nivoja, torej je pritok vode le nekaj manjši kot količina, ki jo črpa gasilska motorna črpalka. Balantov studenec pa ni edini kraški izvir v Soteski. Kak kilometer proti Škofji Loki je na robu travnika še en manjši kraški izvir, ki pa nima stalne vode. Za njim v gozdu so značilne kraške vrtače.

Drugačen značaj kot na Lubniku imajo jame za škofjeloškim gradom. Te namreč ne leže v trdnem, školjkovitem apnencu, iz katerega je Lubnik, ampak v zgornjeoligocenskem konglomeratu, ki pa je precej močno sprijet. Vendar se laže kruši in pri topljenju daje tudi več ilovice. Zato so te jame polne podornega skalovja in lepljive ilovice.

Takoj ob poti kakih 250 korakov od Grebenarja proti Kobili je *Brezno na Migutovem svetu*. Vhod je v majhni vrtači 460 m nad morjem in je udor-

Sl. 2. Vhod v Brezno na Migutovem svetu z Grebenarjevo domačijo v ozadju. Tak dostop v podzemlje se napravi po udoru

Foto R. Kenk

nega postanka (glej sl. 2!). Jama je nagnjena proti vzhodu. Tla so pokrita z gruščem in udornim skalovjem. Ves prostor je nekaj rov, ki pa se precej razširi in višina stropa doseže tudi do 5 m. Desno, kmalu za vhomom, je nek rov, ki se konča z udorom, saj je na površini vrtača. Tudi jama sama se že po 100 m konča, ker je na površju vrtača, v stropu kamin in pod njim je rov do stropa zasut s skalovjem. Ta jama je bila poznana zaradi jamskih hroščev že v prejšnjem stoletju.

Bohkovo brezno leži južno od Migutovega brezna že na pobočju proti Zabrajdi. To je majhna jama, vsa zatrpna z gruščem in smetmi. Skoznjo teče potoček in je njegova voda verjetno onesnažena in morda celo nevarna za okuženje, če izvira kje nižje kot studenec.

Od Grebenarja proti Vincarjem leži *Gipsova jama*, ki je tudi zelo kratka, saj sega le 25 m daleč, a ima na koncu dvoranico 11×10 m in 5 m visok strop. Vhod se nahaja pod skalno steno in je nizek. Tla so v prvem 1 m visokem delu gruščnata, v stenah pa je na več mestih vidna plast sive ilovice. To ilovico ljudje kopljejo, ker je uporabljiva za različne namene. V dvoranico se je možno priplaziti le po trebuhu. V zadnjem delu ima jama velik sigast čok.

Nekoliko pod Gipsovo jamo je blizu kolovoza v Vincarje vhod v *Marijino brezno* (glej sl. 3!), ki je največja in morfološko najbolj zanimiva jama v okolici Škofje Loke. Dolga je 275 m in ima od vhoda do konca 45 m padca. Jamski prostor ni enoten, ampak je sestavljen iz več votlin, ki so povezane med seboj z ožjimi prehodi. 440 m nad morjem ležči jamski vhod je navpična razpoka, ki pa so jo zaradi živine delno zasuli. Po strmem rovovem dnu iz grušča in podornega skalovja se pride v prvo dvorano (glej sl. 4!).

Po tleh ležijo veliki skalni bloki, ki so se odtrgali od stropa in tvorijo pod seboj cel labirint razpok in prehodov. V teh razpokah teče majhen potoček na levo v smeri, kamor se nadaljuje glavna jama. Na desno navzgor pa se pride v večji prostor, ki je precej zasigan in ima tudi nekaj kapnikov. Konča se z gruščnatim podorom, ki pa je star, saj je skalovje že na več mestih zasigano. V tem zgornjem in toplem delu jame je mnogo jamskih živali. Posebno pozornost vzbujajo netopirji, ki jih je kar precej.

Na levo ob potočku pridemo v manjšo dvoranico, katere stene so zelo krušljive. Potoček izginja dalje v grušču in skalovju, zelo ozki prehod pa nas pripelje naprej v novo podorno dvorano. Skalovje je naloženo v velikih kupih, ki vzbujajo vtis, da se bodo zdaj in zdaj podrli na nepredvidnega obiskovalca. Na desni strani drži

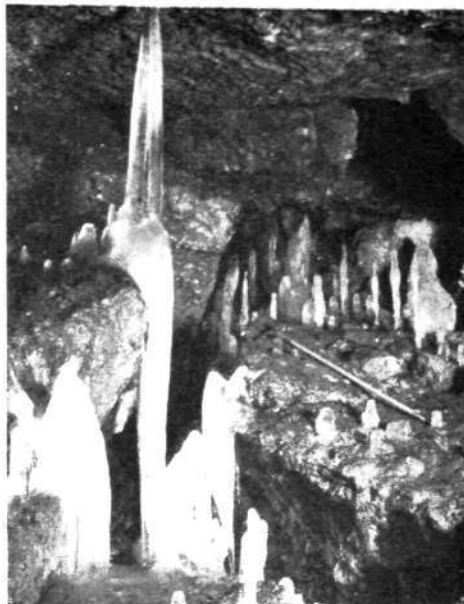
Sl. 3. Vhod v Marijino brezno Foto R. Kenk

nazaj večji prehod med podornim skalovjem nižje v rov, po katerem priteka neki potoček in izginja med podornim skalovjem dvorane. Rov tega potočka ima široko obokan strop iz žive skale. Tako širok rov je mogla izdolbsti le večja voda. Ta je vanj skoro do stropa nanesa proda in peska. V kasnejših geoloških dobah pa si je poiskal pot po tem rovu majhen potoček in si je v nanese usedline vrezal svojo ozko strugo. Temu rovu bo potreba v bodoče posvetiti še precej pozornosti, saj bi bilo zanimivo vedeti, kako močna je bila reka, ki ga je izoblikovala. Tudi usedline bo treba točno proučiti.

Dno podorne dvorane pada proti desni, od koder se iz neke globeli sliši majhen slap. Ta curek vode pada v kotanjo raznobarnega proda, ki se čudovito iskri in leskeče v soju acetilenke. Nad kotlom s slapom se dviga ogromna skala, ki se je kakor cela plast odločila od stropa. Na desni strani nad slapom je pol metra širok prehod med skalo in steno, ki pripelje v prostorno dvorano. Pri prehodu v to veliko dvorano se na desni strani ponovno sliši padajoča voda, ki tvori nov potoček med podornim skalovjem. Dvorana je največji jamski prostor. Tla pokrivajo ogromne podorne skale, ki pa so že prekrите z ilovico. Pod tem skalovjem je cel labirint ozkih razpok, po katerih si išče pot potoček iz prejšnjih delov jame. Stene in strop tvorijo mogočen obok, ki kaže na še večje dimenzije te dvorane, preden se je tako zatrpala s skalovjem. Še danes je precej večja kakor katera koli cerkev v Loki. Njene stene so ponekod prekríte s kristalčki iz sadre. Kako so ti kristalčki nastali in od kod sadra izvira, je še vprašanje, ki čaka odgovora. Tam, kjer se strop zopet nekoliko zniža, se opazijo na njem tvorbe, zelo podobne kapnikom (glej sl. 5!). Niso pa iz sige, ampak iz žive skale in mi ni znan še noben podoben primer. Zopet je odprtih vse polno vprašanj (n. pr. o razpadanju apnenca), ki čakajo odgovora.

Na koncu te ogromne dvorane se podorno skalovje znova spusti navzdol in pojavi se korito potočka, ki priteka izmed skalovja in izginja v skalni špranji. Dvorani, ki je bila pred časom zelo velika, sledi mnogo premajhen vodni rov, da bi mogli domnevati, da sta nastala v istem času in po delovanju istih sil. Zopet več vprašanj kot odgovorov! Nadaljnja ozka struga potočka je pravilno erozijsko korito in kaže brezštevilne zanimive oblike vodnega delovanja, tako kemičnega kakor mehanskega. Na koncu pa se strop zniža do vode in pot naprej zapre ožina — sifon. Z desne strani sprejme potoček še dva pritoka, ki izvirata iz manjših špranj.

Marijino brezno nas postavlja torej pred obilo problemov. Razni oddelki jame so po svoji obliki in nastanku zelo različni. Začetni del jame je suh,

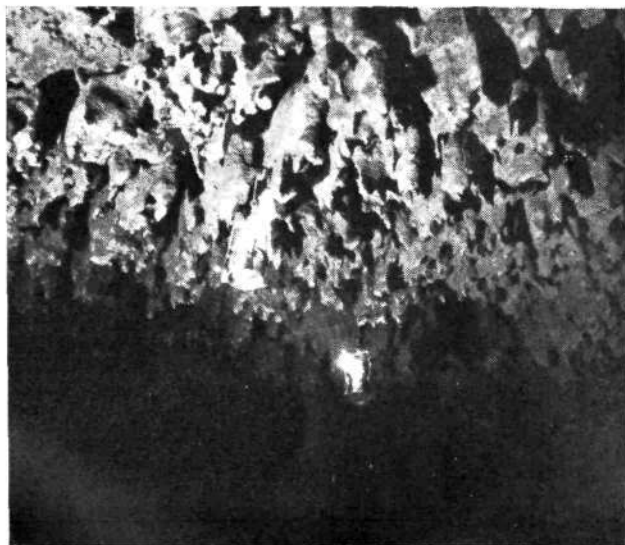
Sl. 4. Ledeni stalagmiti v prvi dvorani Marijinega brezna. Foto R. Kenk

brez vode, v naslednjih pa igrajo različni potočki različno pomembno vlogo. Sploh je vprašanje, koliko je različnih potočkov in od kod zbirajo svojo vodo. Pred jamskim vhodom se izgubi v tleh majhen studenček, ki priteka z nasprotnega pobočja. Ta studenček ima mnogo premalo vode, da bi mogel napajati vse potočke v jami. Severno od jame je na travniku ogromna in tipična *vrtača* (dolina), ki ima na svojem dnu med skalami več špranj, kamor ob deževju odteka voda. Morda teče v bližnjo jamo ali pa pride zopet na dan v Vincarjih kot periodični kraški izvir in hudournik. Ta je tako močan, da poganja vodo do 1 m visoko. A to se dogaja samo ob deževju. Zaradi njega so morali zidati novo hišo višje v bregu, ker bi jim sicer zalival temelje.

Vse drugače je pri Grebenarju. Tam vlada ob navadnih letih precejšnja suša, saj še studenca nimajo. Kapnico zbirajo v cisterno kot povsod drugod na našem krasu. Vsa planota Za gradom je polna vrtač, t.j. tipičnih lijakastih kraških dolin, ki nimajo odтока po površju, ampak izginja deževnica hitro po razpokah v globino apnenih tal. Pri tem širi razpoke in že dvakrat se je zgodilo, da se je po deževju zemlja vdrla in so se pokazale večje ali manjše razpoke. Tako je nastal tudi vhod v Brezno na Migutovem svetu in v Marijino brezno, a tega ljudje ne pomnijo več. Sredi prejšnjega stoletja je bil na tej planoti še velik in enoten gozd, ki je varoval zemljo pred izplakovanjem v razpoke. Lastniki pa so dajali gozdove krčiti, napravljati laze in tod so bajtarji obdelovali zemljo. Ker drevesne korenine niso več zadrževale prsti, jo je voda izplakovala v globino in marsikje so se pričele kazati razjedene skale. Njive so morali v glavnem opustiti in zato so danes Za gradom večinoma le slabi travniki. Voda, ki pronica v razpoke, pa mora slej ko prej priteči v Soro. Tako je s hudournikom v Vincarjih, ki pa je večinoma suh in oddaja vodo normalno v višini gladine Sore. Drug živi studenec je na področju otroškega igrišča na Studencu, t.j. med puštalskim mostom in Sovod-

nijo. Tudi visoko nad Karlovcem ob poti z gradu je manjši studenec. Povsod tod in morda še drugod je možno, da priteka voda iz Marijinega brezna in z ostalega kraškega področja Za gradom.

Tretje področje kraških pojavov je v okolici Papirnice od Kamnitnika do Crngroba. Kamenina je oligocenski konglomerat, torej ista kot Za gradom. Relativna višina nad površinskimi vodotoki je precej drugačna. V okolici Papirnice znaša le kakih 30 m, saj se dvigajo najvišji konglomeratni griči

Sl. 5. Kapnikom podobne tvorbe iz žive skale na stropu velike dvorane v Marijinem breznu Foto Fr. Bar

le do 400 m nadmorske višine. Tod se jame niso mogle razviti tako globoko. (Za gradom pa je relativna višina okrog 120 m in so tam zato večje jame.) Največja je *Štinetova jama*. Nahaja se v višini 580 m in je lep rov, tako da se lahko v njem zravnšaš. Razcepi se v dva dela, po katerih teče ob deževju potoček. Dolga je okoli 20 m, v nji živi več jamskih hroščev. V smeri proti Pevnu, kakih 500 m od vhoda v Štinetovo jamo, je bila na travniku luknja, iz katere je mrzlo pihalo, kar je dokaz, da je bil to vhod v večjo jamo. Lastnik zemljišča je luknjo zasul. Take luknje se vdirajo kar na celem. Tako se je v Papirnici v zadnjih letih pri oranju ugreznil vol in so ga komaj izvlekli. Nastalo luknjo so seveda zadelali. V višini okrog 400 m je na planotici več vrtač, v eni izmed njih je *Grogovčevo brezno*. Vhod pod skalnato steno je res lep, a brezno je zatrpáno s skalovjem in smetmi. Tu bo potrebno več pažnje, ker je možno, da se okuži voda v *izviru Papirnice*, ki je lep in obilen kraški izvir. Voda privre iz večje luknje pod široko skalnato steno. Kmalu nato se del vode izgubi med kamenjem in je mlin, ki je tam stal, lahko delal le ob deževju. Nižje doli, onstran poti iz Stare Loke k Sv. Duhu, ponikneta združena potoka Papirnica in Oček v levem konglomeratnem bregu. Nato je njuna struga — razen ob deževju — suha do potoka Sušice. Tod blizu je *Jugovčeva jama*. V konglomeratu je več nãvpičnih razpok; ena izmed njih je pokrita s kompaknejšim konglomeratom in tvori kakih 10 m dolg rov. Nad Pahovčevim mlinom dobiva Sušica z desne močan kraški pritok. Iz dveh tolmunov, globokih nad 1 m, vre precej vode, ki se takoj nato izliva v Sušico. Od kod ta voda prihaja, še ni dognano. Verjetno izza Kamnitnika, kjer deževnica izginja v razpokah v skalah.

Na tem področju mora biti še več jam. Tako so našli v Kamnitniku pri lomljenju kamna za bohinjsko železnico nekaj zob pleistocenskega nosoroga. Verjetno je, da so ležali v kaki večji razpoki in je možno, da so delavci uničili pomembno najdbo iz dobe paleolitskega človeka. Pri tem naj omenim, da pa rebro, ki visi v stranski ladji crngrobške cerkve, ni bilo najdeno v kaki jami in sploh ne na loškem ozemlju. Med ljudstvom kroži pripovedka, da je to rebro »ajdovske deklice«, ki je bila tako velika, da je stala z eno nogo na Šmarni gori, z drugo na Sv. Joštu in zajemala vodo iz Save za zidavo cerkve v Crngrobu. Dolgo se je domnevalo, da izvira kost od mamuta, ki bi bil lahko najden kje v bližini, kakor se je to zgodilo v Nevljah pri Kamniku. Dr. I. Rakovec, profesor paleontologije in geologije na ljubljanski univerzi, pa je lani ugotovil, da pripada rebro recentnemu kitu in ga je najbrž kak fevdalni plemič prinesel s svojih potovanj.

Tako sem v glavnih črtah prikazal kraške pojave v okolici Škofje Loke, kakor so do sedaj znani, nakazal pa tudi več problemov, ki jih bo treba v bodoče rešiti.